

Eesti õigusloome küsitavustest aegumise ja alusetu rikastumise näitel

REIN TIIVEL
Sisekaitseakadeemia
emeritprofessor

Eesti õigusloomes pole selgelt määratletud aegumise ja alusetu rikastumise regulatsioon. Mõni seadusesäte vajaks parandamist ning kogu aegumise käsitlemise võiks mahutada ühte seadusse.

Eesti kaasaegse tsiviilõiguse kujundamisel on oluliseks eeskujuks olnud Saksa Bürgerliches Gesetzbuch (edaspidi BGB¹) (BGB 1896/2002). Saksa õiguslikke regulatsioone ei ole siiski mehaaniliselt kopeeritud, vaid neid on ka Eesti eripärasid arvestades muudetud. Siiski tundub, et kõik muudatused ei ole õnnestunud. Piisavalt ei ole arvestatud ka Eesti varasema õiguse võimalikku mõju ja kohtupraktika nappust.

Artikli autor jagas mitme aasta vältel tsiviilõiguse algetadmisi Sisekaitseakadeemia maksunduse ja tolli eriala kadettidele. Õppurite küsimuste ja vastuste najal sai

¹ Bürgerliches Gesetzbuch. Selle seaduse nime tõlkimine eesti keelde on problemaatiline, sest sisult sobivale vastele *tsiviilseadustik* vastab veel paremini Saksa DV-s kehtinud ZGB (Zivilgesetzbuch). Sellepärast on käesolevas artiklis piiratud BGB-ga.

ka autorile selgeks, et aegumise ja alusetu rikastumise õiguslikus regulatsioonis esineb küsitavusi, mis raskendavad neist valdkondadest arusaamist. Neil küsitavustel järgnevalt peatutaksegi.

AEGUMISE MÕJUST. Mõiste. Nõude aegumise all mõistetakse tsiviilõiguse üldosa seaduses (TsÜS) seda, et pärast nõude aegumist võib kohustatud isik keelduda oma kohustuse täitmisest (TsÜS § 142 lg 1). Selle sätte esimese lause peamise allikana on kirjanduses (Varul *et al.* 2010, § 142 komm 2) nimetatud Saksa võlaõiguse ümbertöötamise komisjoni lõpparuandes (Abschlussbericht 1992) sisalduva BGB konsolideeritud diskussiooneelnõu (sks *konsolidierte Fassung des Entwurfs*) § 194 lõiget 1, millele sisult vastavat ka BGB § 194 lõige 1. Lõpparuande koostajad on märkinud üheselt mõistatavalt, et kõnealune paragrahv on kehtivast õigusest muutumatul kujul üle võetud (Abschlussbericht 1992, 42). Sama lõike teise lause aluseks on BGB konsolideeritud diskussiooneelnõu § 221 lõige 1, millele vastab BGB § 214 lõige 1 (Abschlussbericht 1992, 101). Täpsemalt selle kohta, millised BGB reformieelse redaktsiooni aegumissätted uues redaktsioonis püsima jäid ja millised välja langesid, vt Staudinger 2009, 537–538.

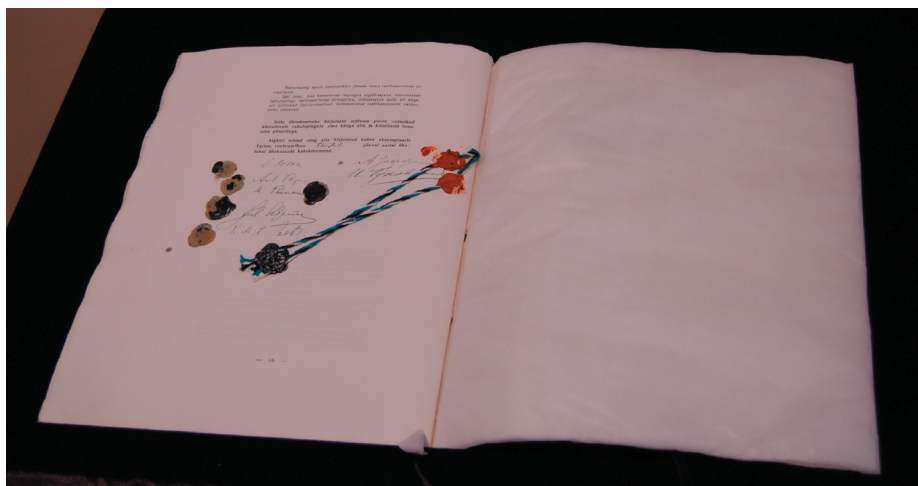
Ka Eesti kirjanduses väidetakse, et aegumine ei lõpeta nõuet (Varul *et al.* 2012, 327; Varul *et al.* 2010, § 172 komm 3.1). Millel selline väide põhineb, see on aga

jäänud avamata. Võimalik, et autorid on lähtunud siin Saksa õigusest (sellest allpool täpsemalt). See, et seaduses reguleeritakse aegumise mõju alusetu rikastumise all, annab aga alust kahtluseks, et seadusandja peab vaikimisi silmas hoopis aegumise õigust lõpetavat mõju. Varem aegumisel ju selline mõju oli. Balti eraseaduse (vt Нолькен 1891; Provincialrecht 1864) kohaselt lõpetas aegumine nii täitmise kohustuse kui ka nõude (*ibid.* art 3639). Nii käsitleti aegumise mõju ka Eesti NSV tsiviilkoodeksi (TsK) valguses (Varul *et al.* 2010, 10. pt komm 5.2). Kirjanduses väidetu ja varasema tegeliku õiguse vastuolu näitab, et aegumise õiguslik mõju Eesti õiguses vajab täpsemat reguleerimist.

**Nõude aegumine
täheb tsiviilõiguses,
et pärast nõude aegumist
võib kohustatud isik
keelduda oma kohustuse
täitmisest.**

Saksa tsiviilõiguse kohaselt aegumine ei lõpeta nõuet (Wolf, Neuner 2012, 262, 273; Staudinger 2009, 515, 836, 849–850; Erman 2011, 653; Münchener Kommentar 2012, 2214; Palandt 2015, 213). Aegumise mõiste selgitamisel on tuginetud BGB motiividele (Motive 1888), milles on kirjas, et nõuete aegumise aluseks ja otstarbeks on vanade nõuete häirimisele lõpu tegemine (Wolf, Neuner 2012, 261; Brox, Walker 2008, 264; Münchener Kommentar 2012, 2022). Käive ei kannata seda välja, et vanad mahavaikitud asjaolud tehakse nõude allikaks siis, kui vastaspool aja ähmas-tava mõju tõttu ei suuda enam tegelikult olemasolevaid nõuet välistavaid asjaolusid edukalt realiseerida. Aegumise raskuspunkt ei ole mitte selles, et õigustatud isikult tema õigus ära võtta, vaid selles, et anda kohustatud isikule kaitsevahend, millega ta saaks end eeldatavalt põhjendamatute nõuete vastu ilma asja lähemalt uurimata kaitsta (Motive 1888, 291).

See ei ole nii aga kõigis Euroopa riikides. Kirjanduse andmetel võib ka praegu mitmes riigis aegumine vabastada võlgniku kohustuse täitmisest ja ühtlasi lõpetada nõude, nt Prantsusmaal, Belgias,

Mõned dokumendid on aegumatud, nagu näiteks Tartu rahuleping, mille originaaldokumenti näidati avalikkusele selle 90. sünnipäeval majas, kus see ka allkirjastati.

Foto: Mart Raudsaar

Itaalias, Hispaanias (von Bar, Zimmermann 2005, 789).

Üleantu tagasinõudmine. Aegumine vabastab võlgniku kohustuse täitmisest, kuid samas ei keela tal aegunud nõuet rahuldada. Kas võlgnik, kes on aegunud nõude nt tähelepanematuses rahuldanud, saab üleantu hiljem nõude aegumisele viidates tagasi nõuda, seda TsÜS ei reguleeri. Kirjanduses on aga märgitud, et oma kohustuse aegunud nõude alusel täitnud võlgnik ei saa üleantut aegumisele tuginedes välja nõuda. Aegumisest tulenevalt olevat võlgniku positsioon sarnane mittetäieliku kohustuse võlgniku positsiooniga võlaõiguseaduse (VÕS) § 4 mõttes (Varul *et al.* 2010, § 142 komm 3.3.3). Kas siin saab tugineda sarnasusele mittetäieliku kohustusega, see on aga küsitav. Saksa kirjanduses on nt märgitud, et aegumise ja hasartmängu puhul põhineb tagasinõudmine erinevatel alustel (Staudinger 2007, 204). Mittetäieliku kohustuse täitmist ei saa võlausaldaja nõuda algusest peale, täieliku kohustuse täitmise kohustus langeb ära aga alles pärast nõude aegumist. Üleantu tagastamist ei reguleeri ka mittetäieliku kohustuse paragrahv (VÕS § 4).

Eespool on märgitud, et Eesti õiguse aegumise sätteid on olulisel määral mõjutanud Saksa õigus. BGBs on aegumise mõju all käsitletud võlgniku (Brox, Walker 2008, 266; Wolf, Neuner 2012, 273; Schellhammer 2011, 1155):

- ▶ õigust jätta aegunud nõudest tulenev kohustus täitmata (BGB § 214 lg 1);
- ▶ õiguse puudumist aegunud nõude rahuldamiseks üleantu tagasinõudmiseks (BGB § 214 lg 2).

Nii käsitleti seda ka eespool mainitud BGB konsolideeritud diskussiooneelnõu § 221 selgituses. Selles on märgitud, et kuna aegunud nõue ei lõpe, ei tegutse kohustatud isik ilma õigusaluseta, kui ta nõude rahuldab. Sellepärast on ka loogiline, et üleantut ei saa tagasi nõuda ja seda isegi sel juhul, kui sooritus on tehtud aegumist teadmata. Aegumise vastuväide

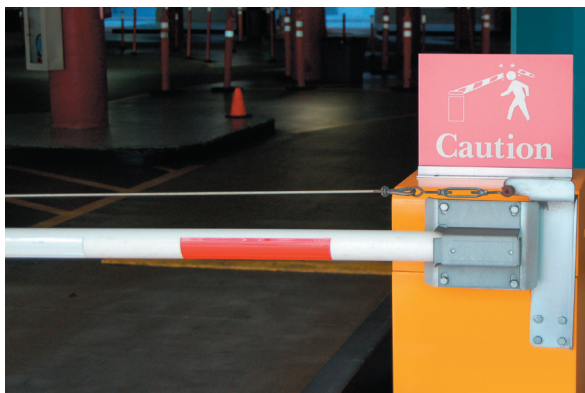
erineb selles mõttes teistest vastuväidetest, mis loovad kestva sooritusest keeldumise õiguse ja mille puhul saab BGB § 813 lõike 1 alusel üleantu tagasi nõuda (Abschlussbericht 1992, 101).

Ka mitme rahvusvahelise töörühma koostatud ettepanekutes on aegumise üldise mõju all välja toodud nii õigus keelduda pärast aegumistähtaaja möödumist sooritusest kui ka õiguse puudumine üleantu tagasinõudmiseks. Siin võib nimetada Euroopa lepinguõiguse põhimõtete² (ingl *Principles of European Contract Law*) aegumise regulatsiooni (PECL 2002, art 14:501, vt ka von Bar, Zimmermann 2005, 787–788, 790) ja sellel põhinevat Euroopa lepinguõiguse tugiraamistiku eelnõu (ingl *Draft Common Frame of Reference*) vastavaid sätteid (DCFR 2009, 274), aga ka natuke aegumise mõju täpsustavat rahvusvaheliste kaubanduslepingute printsiipide (ingl *Principles of international commercial contracts* 2010) aegumise regulatsiooni (PICC 2010, 363–366). Märkimata ei saa jätta ka Euroopa Komisjoni ettepanekut Euroopa ühise müügiõiguse kohta, mille aegumise regulatsioonis on ühte artiklisse kokku võetud nii õigus jätta aegunud nõue rahuldamata kui ka õiguse puudumine aegunud nõude rahuldamiseks üleantu tagasinõudmiseks (KOM 2011, 112).

Esitatud silmas pidades tasuks kaaluda TsÜSi täiendamist aegunud nõude alusel üleantu tagasinõudmise regulatsiooniga.

ALUSETUST RIKASTUMISEST. Aegumise sätete eeskujuks oli juba eespool mainitud 1992. aastast pärinev Saksa võlaõiguse ümbertöötamise komisjoni lõpparuanne (Abschlussbericht 1992), alusetu rikastumise sätete eeskujuks aga prof Königi poolt Saksa võlaõiguse reformi raames 1981. aastal tehtud ettepanekud (König 1981, 1522–1525). Vajadus erinevate aluste järele tulenes sellest, et Saksa võlaõiguse ümbertöötamise komisjoni

² Neile põhimõtetele tugines ka Saksa aegumisõiguse muutmine.

Ei mingit alusetut rikastumist: mõnikord on kahjunõude vältimiseks mõistlik asjad puust ja punaseks teha. Hoiatussilt San Francisco parkimismajast.

Foto: Mart Raudsaar

Üleantu saab tagasi nõuda, kui puudub üleandmise õiguslik alus – seda võib nimetada alusetuks rikastumiseks.

töö ja sellest tulenevalt ka lõpparuanne ei hõlmanud alusetut rikastumist, vaid piirdus põhiliselt võlasuhete üldküsimuste, müügi- ja töövõtulepingu ning aegumise regulatsioonide kaasajastamisega (Abschlussbericht 1992, 15).

Algselt oli Saksa võlaõiguse reformi kavadesse kaasatud ka rikastumisõigus (König 1981, 1515–1590). Kuigi prof Königi panust alusetu rikastumise keerulise ja ebaülevaatliku valdkonna avamisel hinnati positiivselt, jätsid nii võlaõiguskomisjon oma lõpparuandes kui ka seadusandja selle valdkonna reformiprogrammiga liitmata (Staudinger 2007, 8 9). Alusetu rikastumise regulatsioon jäi Saksa õiguses püsima reformieelsesesse seisu. Eesti seadusekirjutajad aga pidasid otstarbekaks lähtuda just prof Königi ettepanekutest.

Reegel. Kui isik on teiselt isikult midagi saanud olemasoleva või tulevase kohustuse täitmisena, võib üleandja üleantu saajalt tagasi nõuda, kui kohustust ei ole olemas, kohustust ei teki või kui kohustus langeb hiljem ära (VÕS § 1028 lg 1). Teisiti öeldes, üleantu saab tagasi nõuda sel juhul, kui puudub üleandmise õiguslik alus. Seda võib nimetada ka alusetu rikastumise reeglipäraseks juhtumiks.

VÕSi § 1028 kommentaarist (Varul *et al.* 2009, § 1028 komm 2) nähtub, et paragrahvi aluseks oli prof Königi eelnõu § 1.1 (König 1981, 1522). Kuid märkimata ei saa jätta seda, et VÕSi § 1028 lõikega 1 väga sarnane säte oli BGB alusetu rikastumise sätete all olemas juba prof Königi ettepaneku tegemise ajal ja on seal ka praegu (vt BGB § 812 lg 1). Selle äramärkimine oleks kommentaarile ainult kasuks tulnud, sest BGB kommenteeritud väljaanded on asjahuvilistele lihtsamalt kättesaadavad kui prof Königi ettepanekuid sisaldav raamat.

Erandid. Reeglil on ka erandid, mille aluseks olevat samuti prof Königi eelnõu § 1.1 (Varul *et al.* 2009, § 1028 komm 2). Üleantut ei saa tagasi nõuda, kui (VÕS § 1028 lg 2):

- ▶ üleandmisega täideti mittetäielik kohustus;
- ▶ õigus nõuda kohustuse täitmist oli üleandmise hetkeks aegunud;
- ▶ tühise tehingu täitmisena saadu tagasinõudmine oleks vastuolus tehingu tühisust ettenägeva sättega.

VÕSi § 1028 lõike 2 sõnastusest torkab silma, et mittetäielik kohustus ja nõude aegumine on esitatud eraldi punktidenä. See annab tuge eespool (vt üleantu tagasinõudmine) esitatud kahtlusele, et aegumisest tulenev võlgniku positsioon ei ole piisavalt sarnane mittetäieliku kohustuse võlgniku positsiooniga.

Prof Königi eelnõu § 1.1 lõike 2 kohaselt on tagasinõue välistatud, kui võlg on aegunud (König 1981, 1522). Lisatud selgitusest ilmneb, et kõnealune lõige vastab BGB § 222 lõikele 2 (König 1981,

1542). Tuginemine aegumise sättele näitab selgesti, et tagasinõude välistamine põhineb aegumise regulatsioonil ja ei ole seotud alusetu rikastumisega. Teisiti öeldes, üleantu tagasinõudmine on välistatud seetõttu, et aegunud nõue oli jätkuvalt olemas. Nõude jätkuva olemasolu korral ei ole tegemist alusetu rikastumisega ja üleantu tagasinõudmise välistamist ei saa sellega põhjendada. Vastupidi, alusetult saadu tuleb tagasi anda.

Segadust põhjustav üleantu tagasinõudmise keelu säte tuleks täiendada selgitusega.

Võrreldes VÕSi, prof Königi ettepanekuid ja BGB sõnastusi, torkab silma, et:

- ▶ Eesti õiguse kohaselt *ei või* võlgnik võlausaldajalt üleantut tagasi nõuda, kui õigus nõuda kohustuse täitmist oli üleandmise hetkeks aegunud (VÕS § 1028 lg 2);
- ▶ prof Königi ettepaneku kohaselt *on* tagasinõue *välistatud*, kui võlg on aegunud (§ 1.1 lg 2 b);
- ▶ kehtiva Saksa õiguse kohaselt *ei saa* aegunud nõude rahuldamiseks üleantut tagasi nõuda (BGB § 214 lg 2).

VÕSi § 1028 lõikes 2 sätestatu sunnib küsima:

- ▶ kas selle lõike aluseks on prof Königi ettepanek või BGB § 214 lõike 2 ebatäpne tõlge?
- ▶ miks ei või üleantut tagasi nõuda?
- ▶ millised õiguslikud tagajärjed võivad kaasnedna keelatud nõudmisega?

Kirjanduses on nähtavasti prof Königi sõnastusele tuginevalt märgitud, et VÕSi § 1028 lõikes 1 nimetatud alusetu rikastumise eelduste olemasolu korral on alusetu rikastumise nõude esitamine välistatud sama paragrahvi lõikes 2 loetletud erandlike eelduste täitmise korral (Varul *et al.* 2009, § 1028 komm 3.4 ja 3.4.2). Väljend *nõude esitamine on välistatud* ei keela

otsesõnu võlgnikul tagasinõude esitamist (nt teadmatusest), kuid näitab selle perspektiivtust. Tundub, et kommentaari koostaja on valinud otsest keeldu mitteisaldava väljendi selleks, et vabaneda vajadusest selgitada, miks võlgnik seaduse kohaselt *ei või* saajalt saadut tagasi nõuda ja milliseid tagajärgi selle keelu rikkumine võib kaasa tuua. Õiguselguse huvides tuleks segadust põhjustav seadusesäte parandada või täiendada selgitusega tagasinõudmise lubamatuse kohta.

Seaduse tõlgendamisest. Kui seaduse sõnastus ei ole piisavalt selge, saab mõnikord seadusandja tahte avada tõlgendamise abil. Kas seaduses sisalduvat otsest keeldu saab tõlgendamise abil pehmemdada, see on küsitav. Eesti kirjanduses on märgitud, et tõlgendamise esemeks on vähemalt selle algfaasis seaduse tekst ning õiguse rakendaja on seotud sõnade ja lausekonstruktsioonide tähendusega (Narits 2002, 146, 152–153; Varul *et al.* 2010, § 3 komm 3.1).

Nii on see ka Saksa õiguses (Wolf, Neuner 2012, 30). Tähelepanu on juhitud sellele, et mida selgem on sõnastus, seda vähem on ruumi tõlgendamisele (Schellhammer 2011, 11–12). Saksa Põhiseaduskohus (*Bundesverfassungsgericht*) on mitmel korral märkinud, et ükski kohus ei saa ka tõlgendamise teel seadusandja ühemõttelisest tahtest üle hüpata (BGH 1966, p 36). Kirjanduses on aga märgitud, et õigusnormi grammatikast ja sõnade tähendusest lähtudes on võimalik kindlaks teha ka seadusandja redaktsioonilisi mõõdalaskmisi ehk seda, mil seadusse on sattunud midagi muud kui seadusandja poolt soovitud sõnastus (Brox, Walker 2008, 32).

Tulles tagasi VÕSi § 1028 lõike 1 juurde, on pikema selgitamiseta selge, et lauseosa *üleandja ei või saajalt saadut tagasi nõuda* sisaldab tagasinõudmise keeldu. Järelikult siin ei ole grammatilise tõlgendamisega võimalik midagi avastada. Kõnealuse sätte grammatiline selgus ja suhteline „värskus” muudab küsitavaks ka teiste tõlgendamise meetodite

(süstemaatiline, ajalooline, teleoloogiline) rakendamise. See lubabki väita, et antud juhul tundub olevat tegemist parandamist vajava redaktsioonilise ebatäpsusega.

Jääb veel lisada, et seaduse rakendamiseks peab rakendajale olema selge seaduse mõte (Varul *et al.* 2012, 42). See, mida seadusandja on soovinud – kas üleantu väljanõudmise keelamist või väljanõudmise rahuldamata jätmist – seadusest ei selgu. Selgitus seaduse kommentaaris (vt Varul *et al.* 2010, § 142 komm 3.1) on jäänud vaid arvamuse tasemele ja põhineb mitte niivõrd Eesti, kuivõrd Saksa õigusel.

Puudub selgus, kas kohus võib juhtida võlgniku tähelepanu võimalusele keelduda aegunud nõude rahuldamisest.

KOHTU OSA. Aegumise regulatsiooni on täiendatud protsessuaalse nüansiga: kohus või muu vaidlust lahendav organ võtab nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotlusel (TsÜS § 143, vt ka Varul *et al.* 2010, § 143 komm 1). Selle sätte allikana on nimetatud TsÜSi 1994. aasta redaktsiooni § 114. BGBs sellist sätet ei olevat (Varul *et al.* 2010, § 143 komm 2). Nii see on, BGB kommentaarides on küll käsitletud aegumise arvestamist kohtumenetluses, kuid seejuures on tuginetud tsiviilkohtumenetluse seadustikule (ZPO 1950/2005, § 139, vt ka Staudinger 2009, 838–839, 841, 15; Münchener Kommentar 2012, 2214 2215; Abschlussbericht 1992, 101). Sellist sätet ei olevat ka teistes käsitletud õigustes (Varul *et al.* 2010, § 142 komm 2). Küll leidub sarnane säte aga nt Austria üldises tsiviilseadustikus (ABGB 1811, § 1501) ja Šveitsi obligatsioonioiguses (OR 1911, art 142). Võimalik, et

seadusekirjutajad on kõnealuse sätte just sealt leidnud. Selle sätte menetluslikku iseloomu silmas pidades on siiski küsitav, kas TsÜS on õige koht selle jaoks.

Kohtu osa käsitlemisel puudub selgus, kas kohus võib juhtida võlgniku tähelepanu võimalusele keelduda aegunud nõude rahuldamisest. Seaduses on küll sätestatud, et kohus võtab nõude aegumist arvesse ainult kohustatud isiku taotlusel (TsÜS § 143), kuid see säte ei reguleeri nõustamist. Seaduse kommentaaris tundub peale jäävat seisukoht, et kostja õpetamine kui protsessirikkumine olevat hagimenetluses siiski lubatav (Varul *et al.* 2010, § 143 komm 3.3.2.2.1.1).

Saksa õiguskirjanduse ja kohtupraktika kohaselt on tegemist vaidlusaluse küsimusega (Staudinger 2009, 841). Neil juhtudel, mil menetlusse on kaasatud advokaadid, ei peeta kohtupoolset nõustamist võrdset kohtlemist silmas pidades soovitatavaks. Lubamatuks peetakse vihje andmist aegumisele sel juhul, kui võlgniku esitatu selleks mingit alust ei paku (Erman 2011, 653–654).

Ülalesitatu alusel võib väita, et Eesti seadusekirjutajatel tasuks õiguselguse huvides kaaluda kostja kohtunikupoolse nõustamise lubatavuse täpsemat piiritlemist, kuid seda ilmselt menetlusõiguses.

AVALIK-ÕIGUSLIKE NÕUETE AEGUMINE. Kirjanduses on märgitud, et TsÜS ei reguleeri avalikul õigusel põhinevaid nõudeid ja nende aegumist. Enamasti on nende nõuete esitamine seotud õigust lõpetavate tähtaegadega, mida reguleerivad teised õigusaktid (Varul *et al.* 2010, § 142 komm 3.2.3).

Saksa tsiviilõiguse alases kirjanduses on märgitud, et aegumise mõju avalikus õiguses on ebaselge. See tulenevat ühelt poolt üldise regulatsiooni puudumisest, teiselt poolt aga olemasolevate regulatsioonide ebaselgusest (Staudinger 2009, 853 854). Sellest tuleneb ka vajadus seaduseaukude täitmiseks BGB aegumise sätetega (Erman 2011, 574–575; Palandt

2015, 215; Staudinger 2009, 529). Saksa maksukorralduse seaduses (AO 1976/2002) on sätestatud, et maksuvõlasuhtest tulenev nõue lõpeb aegumisel ja aegunud nõude rahuldamisel tekib tagasimaksmisnõue (AO § 47 ja § 37 lg 2). Ära on märgitud, et aegumist tuleb ametiülesande korras kontrollida ja ka tagasimakse peab toimuma ametiülesande korras (Helmschrott *et al.* 2012, 154; Klein 2012, 1238).

Ka Eesti maksukorralduse seadus (MKS) sisaldab mitmeid aegumist reguleerivaid sätteid. Näiteks on sätestatud maksusumma määramise (MKS § 98) ja maksusumma sundtäitmise aegumistähtaeg (MKS § 132) ning maksusumma määramise aegumise peatumine (MKS § 99). Eraldi on sätestatud, et pärast aegumistähtaja möödumist ei või selles asjas maksuotsust teha ega muuta või kehtetuks tunnistada varem tehtud maksuotsust (MKS § 98 lg 4). Nimetatud sätet kohaldatakse ka intressinõude aegumisele (MKS § 118 lg 3).

Eespool selgus, et tsiviilõiguslikes suhetes vabastab aegumine võlgniku kohustuse täitmisest, kuid ei lõpeta võlasuhet. Sellest tulenevalt ei saa võlgnik pärast aegumistähtaja möödumist võlasaldajale üle kantud rahasummat tagasi nõuda (VÕS § 1028 lg 2). Maksuseadusest tulenevad rahalised nõuded ja kohustused aga lõpevad aegumisega (MKS § 31 lg 3 p 4). Sellest tuleneb, et kui maksuametnik väljastab maksuvõlgnikule aegunud maksunõude ja võlgnik selle ka rahuldab, võib võlgnik hiljem nõuda tasutu tagastamist (RKHKo 2006, p 12; 2008, p 8).

Kas aegunud kohustuse täitnud isik saab tagasi nõuda ainult ülekantud rahasumma või võib nõuda ka õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist, seda ei ole aga reguleeritud. Kahju võib tekkida nt seeläbi, et aegunud nõude ekslikult rahuldanud isik ei saa sellest tulenevalt raha puudusel mõnda vajalikku tehingut teha või et maksuametilt raha tagasisaamisel on soovitud tehing tema jaoks kallinenud (nt soodusmüügi lõppemine). Kui seadusandja on tagasimakse

all silmas pidanud ka kahju hüvitamist, tuleks õiguselguse huvides täpsustada, mille alusel seda nõuda saab. Ühe võimalusena tuleb arvesse viie tsiviilõiguse õigusvastase kahju tekitamise sätte (VÕS § 1045 lg 1 p 7) kohaldamisele.

Õiguselguse huvides tuleks aegumise mõju käsitus mahutada ühte seadusse.

LÕPETUSEKS. Õiguselguse huvides tuleks eelkõige muuta aegumise mõju käsitus terviklikuks, mahutades selle ühte seadusse. Selleks tuleks

- ▶ TsÜSi § 142 täiendada lõikega 11, mille kohaselt aegunud nõude rahuldamiseks üleantut ei saa tagasi nõuda;
- ▶ VÕSi §st 1028 jätta välja lõike 2 punkt 2. Alusetu rikastumise regulatsiooni puhastamiseks olemasolevast, kuid aegunud nõudest tuleks VÕSi § 1028 täiendada lõikega 3, mille kohaselt aegunud nõude rahuldamiseks üleantu tagasinõudmist reguleerib TsÜSi § 142 uus lõige 11.

Aegumise arvestamisel kohtu poolt tasuks seadusekirjutajatel õiguselguse huvides kaaluda kostja kohtunikupoolse nõustamise lubatavuse täpsemat piiritlemist ja seda ka sel juhul, kui kohtu osa reguleeriv sätte (TsÜS § 143) viiakse üle menetlusõigusesse.

Maksunõude võimalikku aegumist silmas pidades tasuks välja selgitada, kas alusetult nõutud ja makstud raha tagasinõudmine hõlmab ka nõude rahuldamisega seotud õigusvastaselt tekitatud kahju hüvitamist või jääb see maksja „koolirahaks”. Õiguselguse huvides tuleks tulemus sõnastada soovitatavalt MKSis.

KASUTATUD KIRJANDUS

- ABGB (1811). Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch. – <http://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622> (kasutatud 14.10.2015).
- ABSCHLUSSBERICHT (1992). Abschlussbericht der Kommission zur Überarbeitung des Schuldrechts. Köln: Bundesanzeiger.
- AO (1976/2002). Abgabenordnung. – http://www.gesetze-im-internet.de/ao_1977/index.html (kasutatud 28.07.2015).
- BGB (1896/2002). Bürgerliches Gesetzbuch. – <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html> (kasutatud 29.06.2015).
- BGH (1966). Bundesgerichtshof Ur. v. 30.06.1966, Az.: KZR 5/6530.06.1966. – https://www.jurion.de/Urteile/BGH/1966-06-30/KZR-5_65
- BROX, H., WALKER, W. D. (2008). Allgemeiner Teil des BGB. Köln/München: Carl Heymanns Verlag.
- DCFR (2009). Principles, definitions and model rules of European private law. Draft common frame of reference. Munich: Sellier European law publishers. – http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf
- ERMAN (2011). Erman Bürgerliches Gesetzbuch. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt.
- HELMSCHEIDT, H., SCHAEFER, J., SCHEEL, T. (2012). Abgabenordnung. Stuttgart: Schäfer-Poeschel Verlag.
- KLEIN, F. (2012). Abgabenordnung. München: Verlag C. H. Beck.
- KOM (2011). Ettepanek: Euroopa parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa ühise müügiõiguse kohta KOM (2011) 635 lõplik. Brüssel. – <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2011/ET/1-2011-635-ET-F1-1.Pdf>
- KÖNIG, D. (1981). Ungerechtfertigte Bereicherung. – Gutachten und Vorschläge zur Überarbeitung des Schuldrechts. Band II. Köln: Bundesanzeiger.
- MKS – Maksukorralduse seadus. – RT I 2002, 26, 150; RT I, 30.06.2015, 2.
- MOTIVE (1888). Motive zu dem Entwurfe eines bürgerlichen Gesetzbuches für das Deutsche Reich. Band I: Allgemeiner Theil. Amtliche Ausgabe. Berlin und Leipzig. – <https://archive.org/details/motivezudemtw01germgoog>
- MÜNCHENER KOMMENTAR (2012). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Band 1: Allgemeiner Teil. München: Verlag C. H. Beck.
- NARITS, R. (2002). Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura.
- OR (1911). Obligationenrecht. – <http://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19110009/index.html> (kasutatud 01.07.2015).
- PALANDT (2015). Palandt Bürgerliches Gesetzbuch. München: Verlag C. H. Beck.
- PECL (2002). The principles of European contract law. – <http://www.jus.uio.no/lm/eu.contract.principles.parts.1.to.3.2002/>
- PICC (2010). Unidroit Principles of international commercial contracts. – <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/integralversionprinciples2010-e.pdf>
- PROVINCIALRECHT (1864). Provincialrecht der Ostseegouvernements, 3. Th. Liv-, Est- und Curlaendisches Privatrecht. St. Petersburg.
- RKHKo (2006). Riigikohtu Halduskolleegiumi otsus 3-3-1-75-06.
- RKHKo (2008). Riigikohtu Halduskolleegiumi otsus 3-3-1-91-08.
- SCHELLHAMMER, K. (2011). Schuldrecht nach Anspruchsgrundlagen samt BGB Allgemeiner Teil. Heidelberg: Verlag C. F. Müller.
- STAUDINGER (2007). J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2. Recht der Schuldverhältnisse §§ 812–822. Berlin: Sellier – de Gruyter.
- STAUDINGER (2009). J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 1. Allgemeiner Teil §§ 164–240. Berlin: Sellier – de Gruyter.
- ZPO (1950/2005). Zivilprozessordnung. – <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/index.html> (kasutatud 31.08.2015).
- TsÜS – Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I 2002, 35, 216; RT I, 12.03.2015, 5.
- VARUL, P., KULL, I., KÕVE, V., KÄERDI, M. (2009). Võlaõigusseadus III. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
- VARUL, P., KULL, I., KÕVE, V., KÄERDI, M. (2010). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
- VARUL, P., KULL, I., KÕVE, V., KÄERDI, M., SAARE, K. (2012). Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura.
- von BAR, CH., ZIMMERMANN, R. (2005). Grundregeln des Europäischen Vertragsrechts. Teil III. München: Sellier European Law Publishers.
- VÕS – Võlaõigusseadus. – RT I 2001, 81, 487; RT I, 07.07.2015, 1.
- WOLF, M., NEUNER, J. (2012). Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts (Begr. K. Larenz). München: Verlag C. H. Beck.
- НОЛЬКЕН, А. (1891). Свод гражданских узаконений губерний Прибалтийских со включением изменений и дополнений по продолжению 1890 года. С.-Петербург: Г. Щмицдорф.